

# grueles

Een uitgave van de Stichting **Grueles** | september 2011 | jaargang 31 | nr. 3



grueles

[www.grueles.nl](http://www.grueles.nl)



# gruelles

Een uitgave van de Stichting **Gruelles** | september 2011 | jaargang 31 | nr. 3



**Bij de voorpagina:**

Café Des Sports.

**Bij de titelpagina:**

In Café Des Sports. Staand Mia Pinckaers. Zittend v.l.n.r. Jeanne Segers, Annie Hayen, Mimie Hayen, Jes Doyen, Lies Lemmens, Elly Smeets (Doyen), ?, Elly Magermans (Goessens), ?





© Copyright Stichting Grueles - [www.grueles.nl](http://www.grueles.nl)

*Abonnementenadministratie:* Brikkenoven 1, 6247 BG Gronsveld. Tel. 043 - 408 3288. *Secretariaat:* Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 043 - 408 2880.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 13,50 over te maken op Rabobank rek.nr. 11.75.15.000 of ING 2535375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 4,-.



## VOORWOORD

Stop met lezen, start laptop of andere computer op, pak de surfplank en surf het wereldwijde web op, ga acuut naar [www.grueles.nl](http://www.grueles.nl) en aanschouw onze vernieuwde website. Geheel in eigen beheer ontworpen en opgezet. Niet te lang surfen, want anders vergeet u deze Grueles. We hebben getracht de site in eenzelfde layout te geven als het periodiek en dat lijkt aardig gelukt. De site is overzichtelijker en u vindt er een aantal nieuwigheden. Zo kunt u op de homepage meteen zien of er nieuwtjes rond Grueles in omloop zijn. U kunt uw burens er ook meteen makkelijk op wijzen hoe ze een abonnement op het periodiek kunnen nemen, en u kunt ons volgen op Twitter en Facebook. Hoe? Wat? Een feestboek? Als het over feesten gaat, zijn we er in Gronsveld en Rijckholt altijd snel bij. Daar moet u natuurlijk even het fijne van weten. Meld u aan op Facebook als u nog geen account heeft en volg Grueles op de voet. Hetzelfde kunt u doen met Twitter. Dus ook als u het periodiek niet bij de hand heeft, kunt u de ontwikkelingen binnen Grueles te allen tijde volgen, ook via smartphone en I-pad. Het moet niet zotter worden. Genoeg moderne computerwoorden gebruikt, hoor ik u denken. U ziet door de websites uw pc niet meer en uw harde schijf raakt vol...

Een nieuw crimineel fenomeen sluipt onze regio, en zelfs onze dorpsgrenzen binnen. Jongetjes die gedurende gemiddeld 23 uur per dag weinig tot niets zinnigs te doen hebben,

rijden met hun scootertje langs uw aan de weg gestalde fiets. Afgesloten of niet, het mag de pret niet drukken. Wat doen de onverlaten: ze stappen niet eens van hun scooter af, maar hangen de fiets gewoon aan hun schouder en scheuren ermee vandoor. Laat ik enkele suggesties doen ter voorkoming of bestraffing van dit soort ongein. Alleraardigst lijkt mij de methode 'katapult'. De fiets voorzien van zo'n uitrolbare hondenlijn, het ene eind quasi onzichtbaar aan de fiets vastmaken, het handvat verankeren aan de muur of achter de poort. Of de methode 'elektrische vliegenvanger'. De fiets afsluiten met een stalen ketting en daar per ongeluk stroom op zetten. Dat mag natuurlijk krachtstroom zijn, maar ook 220 volt doet wonderen. Of de methode 'De hebs dich verdaold'. De fiets zeer stevig vanuit het kelder-raampje (de koekoek) verankeren, zodat hij niet getild kan worden. Met een beetje geluk tilt de fiets de jeugdcrimineel van de scooter in plaats van andersom. En nee, hoe leuk het ook lijkt en hoeveel geld u er ook mee kunt winnen bij 'De leukste homevideo's', u mag het tafereel niet filmen, want dat is schending van de privacy. Zonde...

Jammer ook dat die zomer alweer voorbij is; de bodem raakte net zo verzadigd van het hemelwater. Voordat we het weten zitten we weer met een slee op de Sjêchelder. Maar eerst is het kermis. Volgens een kermisexploitante die al jaren in onze dorpen met haar

touwtjetroknotenschietskraam staat, wil de gemeente Eijsden-Margraten de kermissen weren. Volgens de nieuwe burgemeester zijn die kermissen van harte welkom. Ik zou me in ieder geval niet te veel laten beïnvloeden door wat de mensen om u heen zeggen. "Dao sjtèit niks, v'r goën neet!" Als te veel mensen dat maar roepen en het van elkaar aannemen, wordt het natuurlijk alleen maar minder. Als die exploitanten van dat ene 'muüleke' en die ene snoepkraam maar zien dat er genoeg animo is, staan er binnen enkele jaren wel weer rupsen (mêt floûs) , botsauto's, schietkramen en horlogegrijpers. Liefst geen boksbal, want daar heb ik geen beste ervaringen mee.

Veel leesplezier en een fijne kermis.

*Maarten Heijnen*

# TRENÊT & HAJ...

## ZIËN BIË D'N TIËD



## DIALECT

*Fäobel*

Twie klèisper mùis zièn aon 't baljoene  
 ién de kalder van 't hoés oe ze al jaore woene.  
 Dao sjtèit e beerväot op e päor groete klawwe,  
 'Dzjoûw, es v'r dao 'ns e sjlukske oét hawwe!'

De moés, gaans asseraant,  
 krup op 't vät en sjprynk uüver de raand.  
 'r Deddert e ménsje ién de muejer get roond,  
 meh veult, es 'r meuj wörd, gaaroét gèine  
 grond.

De käoter van de lûij van d'rnëve,  
 kömp aonloüpe doer 't alliewetig lève.  
 'Ich wêl dich waol hélpe, meh de zals 't betaole,  
 want es ich dich droét heb gèis te dich verdaole.  
 Want de môs mich belaoe op de woérd van  
 moés, dat ich dich maog vange,  
 zoe vas es 'n hoés  
 Ich zal m'nne sjtuts doer 't luükske aof sjtêke,  
 hié, kledder d'r langs en sje oét mêt dat kêke.'

't Mûiske, voül aambras, versjynt aon de raand,  
 en klipseert 't 'm daan doer e loëk ién de waand.  
 De käoter, kelèrig, begênt hil hél te buüke,  
 'De maogs klejne sijnôtsnaos, geng aw lûi  
 vernuüke.

De haws mich belaoef, ich zoûw dich op maoge  
 vrête, of bis te dat nondezjoûw al weer gaans  
 vergête?'

'Och, zaag 't mûiske en leet z'n sjoüwers get  
 zakke, 'm'r belaoef al gaw get mêt e sjtök ién z'n  
 hakke.'

*Gilles Jaspars*

*Tekening: Hans Mulder*



*Dialect*





## *Het Savelsbos, een bolwerk van de grauwe vliegenvanger*

Het Savelsbos herbergt zo'n 55 tot 60 vogelsoorten die er jaarlijks broeden. Van sommige soorten is het aantal beperkt tot slechts één paar, zoals de zwarte specht, de wespendif en de havik. Van de meeste soorten wijkt de broedpopulatie niet veel af van vergelijkbare hellingbossen in Zuid-Limburg. Er is echter een soort die opvallend positief afsteekt bij de andere broedgebieden in Zuid-Limburg. Op de spreeuw na is de grauwe vliegenvanger de meest voorkomende broedvogel van het Savelsbos. Dat vraagt om nadere uitleg, maar eerst iets meer achtergrondinformatie over de leefwijze van de grauwe vliegenvanger zelf.

De grauwe vliegenvanger is een typische zomergast. Vanaf het einde van de lente en in de zomermaanden verblijven ze, in heel Europa, om een of twee legsels van 4 tot 5 eitjes uit te broeden en de jongen groot te brengen, om vervolgens weer de verre reis naar de overwinteringsgebieden in zuidelijk Afrika aan te vangen. Bij een, door ringonderzoek vastgestelde, levensduur van zes jaar legt de grauwe vliegenvanger dus 11 tot 12 keer de afstand Europa – zuidelijk Afrika – Europa af. Voorwaar een top-prestatie! Tijdens de vogeltrek vliegt de grauwe vliegenvanger niet in één ruk over de Sahara en

de Sahel, zoals de meeste zangvogels wel doen. In tegenstelling tot veel andere vogelsoorten kan de grauwe vliegenvanger geen vetreserves opbouwen en is de soort gedwongen vele haltes in te lassen om te foerageren. Tijdens de trek is de grauwe vliegenvanger dan ook de meest voorkomende zangvogel in de oases van de Sahara. De trek van de zomer- naar de overwinteringsgebieden verloopt derhalve in vele, kleine etappes. Omdat de grauwe vliegenvanger geen vetreserves opbouwt, is hij ertoe veroordeeld om zijn hele leven zijn voedselbron achterna te vliegen.

Het oversteken van de steeds breder wordende Sahara en Sahel, vooral in tijden van langdurige droogte, is mogelijk een van de oorzaken van de afname van de broedpopulaties in West-Europa. Een belangrijke oorzaak wordt echter ook gezocht in de afname van het



## Natuur

voedselaanbod. Het wordt namelijk steeds duidelijker dat door het jarenlange gebruik van insecticiden en andere bestrijdingsmiddelen het aantal insecten drastisch afneemt. En daarbij horen ook de middelgrote vliegende insecten, het belangrijkste voedsel voor de grauwe vliegenvanger.

In Zuid-Limburg is specifiek nog de afname van het areaal aan hoogstamboomgaarden als reden te noemen. Daarmee is ideaal broed- en foerageergebied verdwenen. Al die veranderingen hebben ertoe geleid dat de soort langzaam is afgegleden van de status van algemene diersoort naar die van bedreigde diersoort.

De grauwe vliegenvanger is van nature een broedvogel van de randen van oude loofbossen. Soms worden ze wel eens op boerenerven en in parken, tuinen en lanen waargenomen. In dennen- of sparrenbossen komen ze niet voor.

De grauwe vliegenvanger blijft vaak onopgemerkt. Hij behoort tot de zangvogels, maar zingen is er niet bij. Veel meer dan een scherp en haastig 'tsie-tsie' is het roepje niet. De zang is een aaneenschakeling van een aantal roepjes. Heb je eenmaal het geluid herkend, dan is het een kwestie van de bosranden of open plekken in het bos goed in de gaten te houden. De grauwe vliegenvanger maakt korte en grillige vluchten vanaf een uitkijkpost, vangt insecten en keert vervolgens terug naar diezelfde uitkijkpost. Op 28 juli dit jaar telde ik tijdens een korte



wandeling in de late namiddag vanaf de 'Veer Sjtejn', via de 'Zoéren Drees' en de 'Sjêchelder', ongeveer 20 grauwe vliegenvangers. Een herhaling op 1 augustus, maar dan tijdens de ochtend en exclusief de 'Sjêchelder' leverde zelfs een totaal op van 25 exemplaren (en als bonus nog 5 jonge appelvinken!).

De grauwe vliegenvanger is zeker geen opportunist. Pas als het warm genoeg is en er genoeg vliegende insecten aanwezig zijn, wordt er medio mei begonnen met het bouwen van een nest. Het vrouwtje neemt die taak voor haar rekening. Nadat het legsel compleet is, start het vrouwtje met broeden en zij wordt vanaf dan door het mannetje gevoerd. Zodra de jongen uit de eitjes zijn gekropen, worden ze door mannetje en vrouwtje gevoerd. Stekende insecten, zoals diverse wespensoorten, krijgen eerst nog een extra behandeling voordat ze aan de jongen worden gevoerd. Zo'n wesp wordt eerst een paar keer flink langs een tak geschuurd en geslagen, totdat het achterste deel van het lijf, waar de angel zit, is afgebroken. Zweefvliegen daarentegen, die vaak als twee druppels water op wespen lijken, worden zonder voorbehandeling meteen aan de jongen gevoerd. De grauwe vliegenvanger weet dus goed wat hij doet. Het vergaren van geschikt voedsel moet ook niet te veel tijd en energie kosten, anders begint de grauwe vliegenvanger er niet aan. Het verwijderen van zo'n wespengel kost slechts enkele seconden. Het verwijderen van een angel van een bij gaat veel moeizamer en duurt vaak langer dan een minuut en dus laten ze die liever met rust.

Al na twaalf dagen verlaten de jongen het nest. Ze blijven dan nog twee tot drie weken in afnemende mate afhankelijk van de ouders. Kunnen ze zelf hun dagelijks kostje vergaren, dan trek-

ken ze hun plan en beginnen eind augustus begin september aan de lange trek naar de overwinteringsgebieden. Intussen zijn de ouders in de gelegenheid, als het weer het toestaat en er voldoende vliegende insecten zijn, om aan een tweede legsel te beginnen.

Het resultaat van mijn korte telrondes op 28 juli en 1 augustus staat niet op zich. De grauwe vliegenvanger is een talrijke broedvogel van het Savelsbos. Inventarisaties in het verleden hebben meer dan eens aangetoond dat een schatting van 250 paren voor het Savelsbos beslist verdedigbaar is. Daarbij is tevens gebleken dat de bosranden van de 'Sjoen Gröb' richting Sint-Geertruid, de 'Sjêcheldergröb, Treechterbérg, Riesebérg' en de zuidwestrand van het Eysderbos het best bezet waren. De grote dichtheden vielen meestal samen met de aanwezigheid van een type rijk loofbos zoals es, eik, beuk en eiken-haagbeuk. Het armere eiken-berkenbos-type bleek duidelijk minder in trek en de in het Savelsbos beperkt aanwezige naaldhoutpercelen werden totaal gemeden. De smalle langgestrekte vorm van het Savelsbos, vrijwel overal begrensd door kleinschalig ingerichte percelen voor diverse agrarische doeleinden, de aanwezigheid van voornamelijk rijke bostypes en de ouderdom van het bos zijn wellicht de belangrijkste redenen waarom het Savelsbos zo aantrekkelijk is voor de grauwe vliegenvanger. Op een totaal geschatte Zuid-Limburgse populatie van 3500 paren, is 250 paren een aanzienlijk

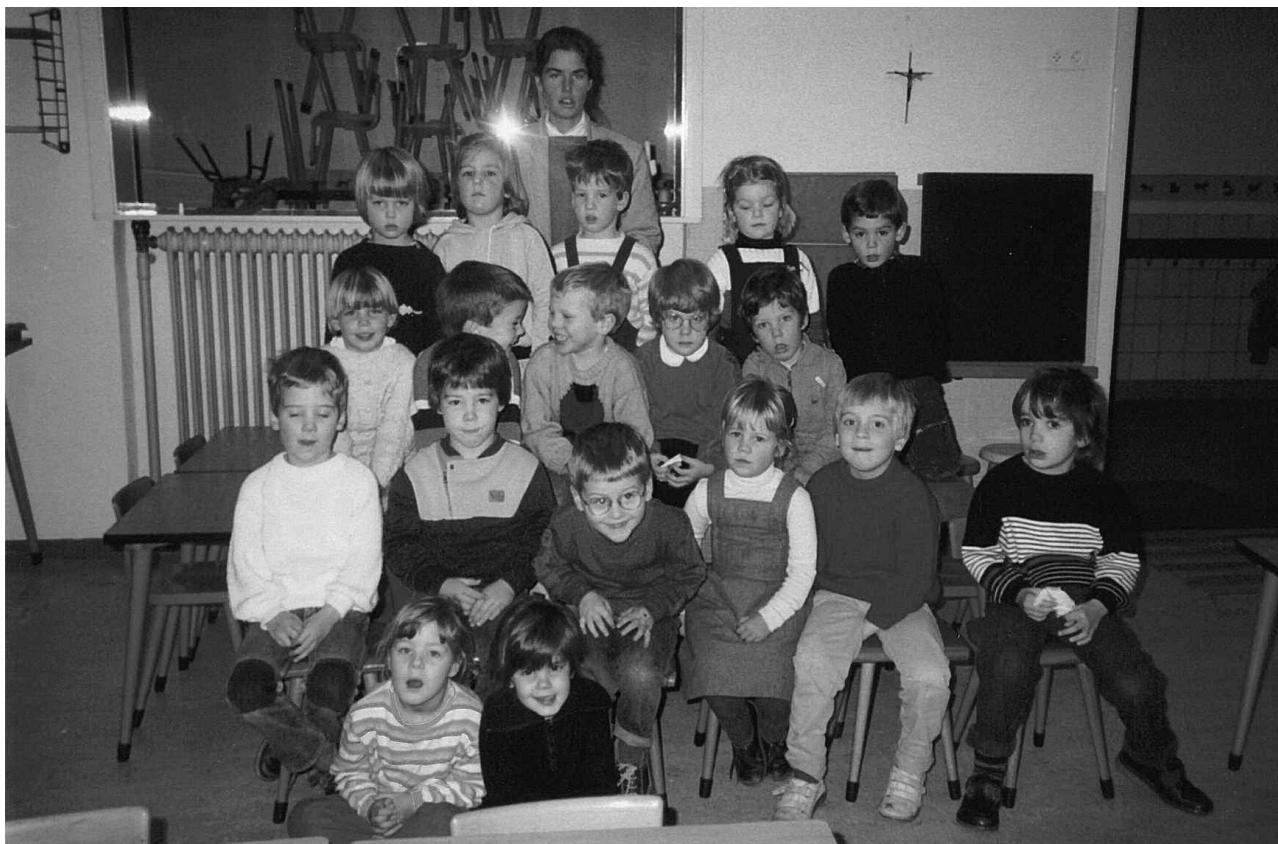
## Natuur

aantal en kan men met recht spreken van een bolwerk. Temeer daar de dalende trend, zoals die elders is waar te nemen, aan de populatie van het Savelsbos voorbij lijkt te gaan. Het hoge aantal van de grauwe vliegenvanger in het Savelsbos is waarschijnlijk niet iets van de laatste decennia. Zolang er voldoende oud bostype was, moeten er's zomers grauwe vliegenvangers geweest zijn. Toch is er, in tegenstelling tot voor vele andere vogelsoorten, bij mijn weten geen naam in het Gronsveldse dialect voor de grauwe vliegenvanger bekend. De verborgen leefwijze en het ontbreken van een echte zang zullen hier waarschijnlijk debet aan zijn. Ook nu we weten dat de grauwe vliegenvanger talrijk in onze directe omgeving aanwezig is, zal dat niet of nauwelijks bijdragen aan zijn bekendheid. Bolwerk of niet.

*Hub. Reumers*

FOTO

## 1985. Basisschool, groep 1



*Bovenste rij: Maud de Bie, Emmylou Aben, Juf Karin Goessen, Johan Bernards, Claire Raemakers, Toine van Baal  
 Middelste rij: Biena van de Weerd, Sjoke Reintjens, Ralph Houten, Petra Hermans, Michael Wolfs  
 Rij daarvoor: Don Wolfs, Roy Schiepers, Mathijs Dassen, Jilke Dols, Chris Cilissen, Denise Bergenhuizen  
 Geheel vooraan: Ingrid Jacob, Yvonne van de Weert*

*Foto*



*± 1975. Zijr Kuipers achter het buffet in café Des Sports*



1986. Stormschade bij SCG

Op het dak: Arno Martens, Jean Nulens, Johnny Gorissen

Vooraan: Jo Hermans, Pierre Martens, Roland Malik, Zjir Kuipers



*Foto*



*1988. Rozen maken op de cour bij Houten (poortgebouw kasteel Gronsveld)  
Met de klok mee: Jean van Baal, Willie van Wel, Jeu Dassen, Fons Houten, Chrit Pinckaers, Jeanette Houten-  
Roosen, Willy van Baal, Marieke Jaspars-Waber, Bèr Houten sr., Gilles Jaspars*

## GEZIËN



Rijksweg 163 is het adres van onze vorige "aterom". Als ik zeg dat dit de enige woning op de Rijksweg tussen Rijckholt en Gronsveld is, dan weet iedereen over welk huis we het hebben. Het huis op de foto werd door velen herkend en een van de opmerkingen die ik te horen kreeg, was: "Als je de achterzijde had gefotografeerd, was het niet zo makkelijk geweest." Nu heeft ieder huis natuurlijk een achterzijde en normaal ligt er dan ook een leuke achterom. In dit geval is de achterom maar een kleine meter diep. De afscheiding met de hierachter gelegen wei is een meidoornhaag, die de halve foto zou bedekken en daarom koos ik voor de interessantere zijkant.

Jan Waber is de eigenaar van deze woning. Samen met zijn vrouw, José Cremer, kocht hij dit huis in 1971. Het huis was toen nog opgedeeld in twee woningen. José en Jan betrokken het linkergedeelte en aan de rechterzijde woonden Joseph Bisscheroux en Marie Mommers. Joseph en Marie waren eerder de eigenaars van

het hele huis. Zij verkochten het aan de familie Crijns-Schrijnemaekers met de restrictie dat zij een gedeelte konden blijven huren. De familie Crijns zou er echter niet gaan wonen. Wisa Schrijnemaekers en Chrit Bessems kochten het huis in 1965 en betrokken het pas na hun trouwen in 1967, waarna ze het dus in 1971 aan Jan en José verkochten. Op de dag dat Simone, de dochter van Wisa en Chrit, geboren werd, overleed Joseph en dat op enkele meters van elkaar onder één dak. Roland Malik, een kleinzoon van Joseph, kan zich nog goed herinneren dat de harmonie met stille trom voorbij kwam op Bronkmaandag, de dag dat Joseph werd begraven. Nadat Joseph was overleden en Marie bij haar familie was gaan wonen, maakten José en Jan van het huis één woning. Als je naar de foto kijkt dan ligt de Rijksweg aan de linkerzijde, op een hoogte van een halve meter onder het raam. De tuin ligt ruim een meter lager dan de Rijksweg waardoor er nogal wat trappen in het huis zijn. Het raampje linksonder was vroeger van de keuken, het raam rechtsboven is van een slaapkamer en de dubbele deuren waren vroeger van de stal. Over het hele huis ligt een zolder.

Wat ik uniek vind aan deze woning, is dat je vanuit de kamer, zowel naar links als naar rechts, vrij uitzicht op de natuur hebt. "n Gaanse Groéselder verzäomeling aon wêl bieste kömp hié langs", zegt Jan vol trots. Hij kan zich nog goed herinneren dat de paarden

## Geziën

van Nico Hanssen in de wei achter het huis liepen. Ze stonden vaak zo dichtbij dat ze met Jan tv konden kijken.

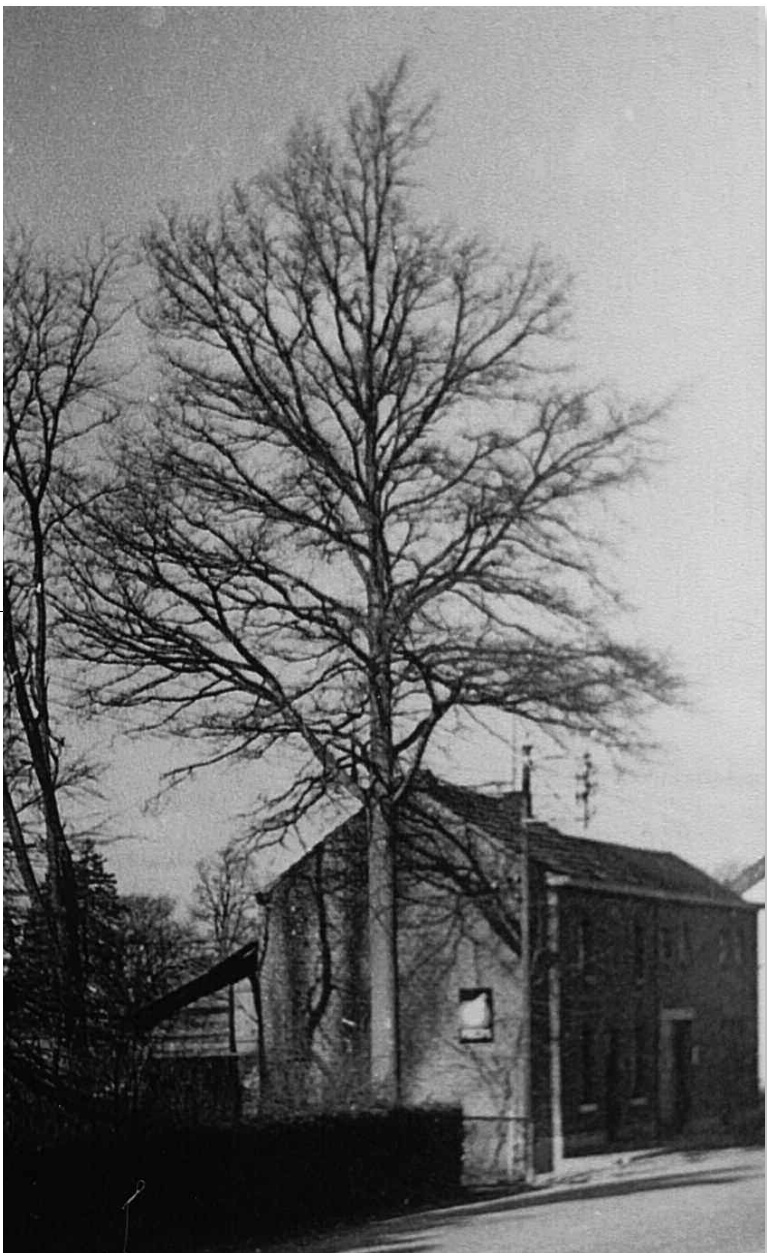
José en Jan kregen twee kinderen: Ester en Karel. José overleed veel te jong op 5 juni 2000. Als 14-jarige jongen was Jan gaan werken bij het meubelmakersbedrijf van zijn oom Mathieu Waber, waar nu de Fietsenwinkel gevestigd is. Hier leerde hij het vak van meubelmaker. Toen het bedrijf, 22 jaar later, ophield te bestaan, ging Jan werken bij Zjêf en Zjirra Doyen.

Hier heeft hij 30 jaar gewerkt. Vorig jaar is hij met pensioen gegaan. Op de vraag of dit huis nou bij Rijckholt of bij Gronsveld hoort, zei Jan: "Ik denk bij Gronsveld maar onze kerkbijdrage gaat naar Rijckholt". Jan hoopt hier nog vele jaren in goede gezondheid te blijven wonen.

Om bij de volgende "ateröm" te komen, zul je eerst de "koer" over moeten steken. Een betere tip wil ik jullie niet geven.

*Sjef Caris*





## *De Julianaboom*

*In 2009 was het honderd jaar geleden dat onze voormalige koningin Juliana werd geboren. Bij gelegenheid van haar geboorte op 30 april 1909 werd zowel in de gemeente Gronsveld als in de gemeente Rijckholt een boom geplant: de Julianaboom.*

### **GRONSVELD**

#### *Gelukwensen*

De geboorte van kroonprinses Juliana was voor burgemeester Eugène van den Boorn van de gemeente Gronsveld reden de gemeenteraad op vrijdag 30 april 1909 in een buitengewone vergadering bijeen te roepen. Tijdens deze vergadering stelde hij voor namens de gemeente de navolgende gelukwensen te sturen aan Hare Majesteit de Koningin Wilhelmina, Prins Hendrik en Koningin-Moeder Emma: "De gemeente heeft de bevolking kond gedaan, vreugdeschotten hebben weerklonken en het kerkgelui heeft het volk van de toren van het heugelijk bericht toegeroepen. Zo is de wens van elk rechtgeaard Nederlander vervuld en is het vaderland verzekerd dat de hechte band met het roemrijk huis van Oranje zal blijven bestaan, tot heil niet alleen van ons land, maar ook tot meerdere zekerheid van het behoud van de Europeeschen vreden." Na het voorlezen van de gelukwensen werd uitgeroepen: "Leve de Kroonprinses, Leve de Koningin, Leve de Prins der Nederlanden en

## Historie

Leve de Koningin-Moeder." Daarna barstte een driewerf 'hoera' los en klonk, meegezongen door alle aanwezigen, het Nederlands volkslied door de vergaderzaal.

### *Oranjefeest*

Hier bleef het echter niet bij. De gemeente nam vervolgens initiatieven tot een grootscheeps Oranjefeest. Op zaterdagavond werd door de ontspannings- en gymnastiekvereniging "Ons Genoegen" (van boven in het dorp) met vreugdeschoten het feest reeds aangekondigd. 's Zondags daverden andermaal kamerschoten. Om 18.00 uur begon de plechtigheid. Op het versierde kerkplein zongen de schoolkinderen, begeleid door de harmonie in uniform, enkele nationale liederen. Verder brachten zangvereniging "Diligentia" uit Eckelrade en Nikkela Jansen nog enkele stukken ten gehore. Daarna trok een lichtstoet met lampions en "transparanten", met muziek en zang door de met vlaggen getooide straten door het dorp. Enkele gebouwen waren extra versierd, zoals het clublokaal van de ontspannings- en gymnastiekvereniging "Vrij Vooruit" (van midden in het dorp) en het gemeentehuis. Voordat de stoet op het kerkplein werd ontbonden, sprak de burgemeester de deelnemers nogmaals hartelijk toe.

### *Julianaboom*

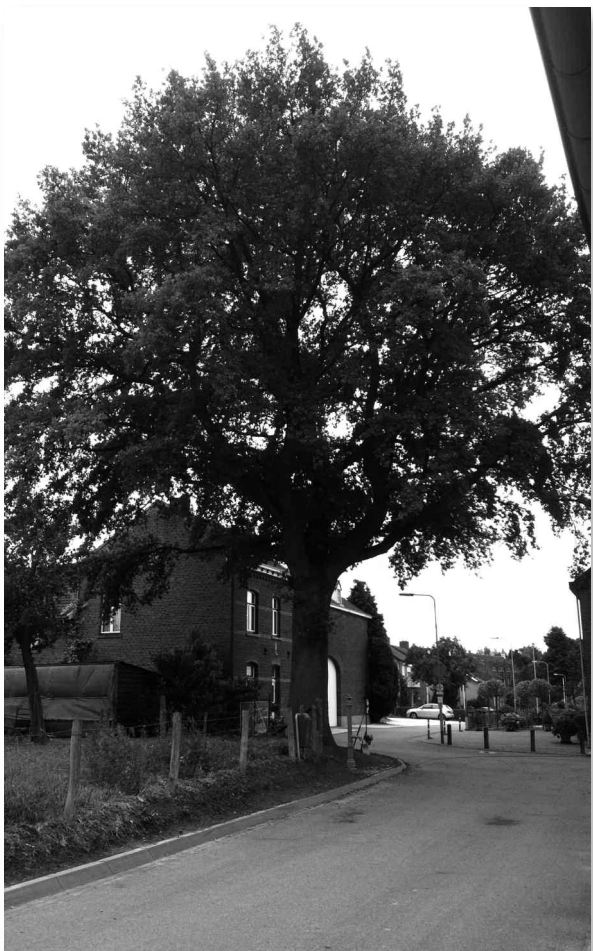
Het was niet alleen de gemeente die initiatieven nam om dit heuglijke feit te gedenken. De familie Spauwen, toen woonachtig in Huize

Dennelust aan de Rijksweg, plantte, ter herinnering aan de geboorte van kroonprinses Juliana, op de hoek van de Rijksweg en de Dr. Poelstraat een eik: de zogenaamde Julianaboom. Deze eik was niet zo'n lang leven beschoren. In verband met de bouw van de Boerenleenbank moest hij op carnavalsdinsdag 1960 worden gerooid. De familie Spauwen had als eis gesteld dat er een goede bestemming aan het hout zou worden gegeven. Dit is ook gebeurd, want het hout werd gebruikt voor de banken van het Europapark.

## RIJCKHOLT

### *Telegram*

Burgemeester Schrijnemaekers van de gemeente Rijckholt had de gemeenteraad eveneens op 30 april 1909 in een bijzondere vergadering bijeen geroepen. Hij deelde mee dat hij een telegram had ontvangen waarin werd aangegeven dat "Hare Majesteit de Koningin voorspoedig is bevallen van eene geschapene Princes." Na nog enige woorden over deze blijde tijding tot de raad gesproken te hebben, stelde hij voor het navolgende telegram te sturen: "De Gemeenteraad van Rijckholt, in buitengewone vergadering bijeengeroepen, biedt Uw Majesteit Koningin der Nederlanden, Zijn Koninklijke Hoogheid Prins Hendrik der Nederlanden en Hare Majesteit Koningin-Moeder, zijne eerbiedige geluk en heilwensche aan ter gelegenheid der geboorte van de Princes."



### *Julianaboom*

De gehele gemeenteraad begaf zich vervolgens naar de hoek van de Voerenweg en de Romboutsweg, waar door de veldwachter van de gemeente Rijckholt, Willem Purnot, namens de gemeenschap, een door de heer Mathijs Roosen geleverde eikenboom werd geplant: de Julianaboom genaamd.

Deze boom heeft tot nu toe alle stormen en wegverbeteringen doorstaan. Bij gelegenheid van de 100ste verjaardag van de Julianaboom, op 30 april 2009, werd op initiatief van Grueles, naast deze boom een oude waterpomp herplaatst en kreeg het kruis weer een prominentere plaats.

*Léon Olistlagers*

Dit voorstel werd met algemene stemmen aangenomen. Op voorstel van de burgemeester werd tevens besloten na afloop van de vergadering aan het kruisbeeld een gedenk- of Oranjeboom te planten.



## STREEKMUSEUM

Grueles is met de gemeente Eijsden-Margraten in overleg over haar huisvestingssituatie. Zoals al gemeld in voorgaande artikelen worden thans veel Grueles-activiteiten ondernomen in en vanuit onze locatie aan de Oosterbroekweg. In de afgelopen vakantieperiode zijn het archief van onze stichting en onze tentoonstellingsmaterialen overgebracht van onze voormalige locatie 't Klooster in Rijckholt naar de Oosterbroekweg. Daar wordt nu hard gewerkt aan een geschikte archiefruimte op de zolder. Voor de gehele locatie wordt momenteel een omgevingsvergunning voorbereid. Het terrein met opstallen wordt daarvoor in kaart gebracht.

We verwachten in het najaar een vergunning van de gemeente te krijgen, waarna we ook onze museumactiviteiten op deze locatie weer kunnen oppakken. De veiligheid van onze medewerkers en bezoekers staat daarbij voorop. Daarvoor zijn in de afgelopen maanden al verschillende voorzieningen, zoals brandblussers



*De brandtrap*

aangebracht. De stalen brandtrap ligt klaar voor montage. Intussen hebben de medewerkers van Streekmuseum niet stil gezeten. Het buitenterrein is opgeschoond: het onkruid is verwijderd en op het terrein aan de noordzijde is een laag kiezel aangebracht. Hier zijn verschillende landbouwwerktuigen geplaatst. Het ziet er echt uitnodigend uit.



*Het opgeknapte buitenterrein*

Om de functie van het gebouw nog meer tot haar recht te laten komen, wordt met de gemeente overleg gevoerd.

### *Nieuwe aanwinsten*

Ook in de zomerperiode kregen we veel bezoek in de loods. Dat onze collectie tijdelijk niet aan het publiek getoond mag worden, is daarbij wel lastig. Zoals gezegd hopen we dat die situatie





*De oude schoolbank*

snel wordt opgelost. Sommige bezoekers komen niet alleen kijken, maar brengen ook iets mee voor het streekmuseum. Van Mathieu Devue uit Heer ontvingen we een prachtige houten schoolbank. Gezien de grootte van de stoel lijkt het geen meubeltje te zijn dat in het lager onderwijs werd gebruikt. Het betreft een bijzonder exemplaar. De rugleuning is verstelbaar en in de onderkant van de klep zit een lei. De sectie zal het meubel een mooie plaats geven in het museum.

Van Cor Castermans uit Amby kregen we een lijmpot die gebruikt werd bij het enten (gröf-fele) van fruitstekken. De stichting beschikt al over een dergelijke pot. Deze pot is net weer



*De lijmpot*

even anders en is daarom een waardevolle aanvulling voor onze collectie fruit-gerelateerde voorwerpen.

Van Zjêf van den Boorn uit Gronsveld ontving de sectie een complete oude bakoven. De oven is gedemonteerd en opgehaald. Het ligt in de bedoeling deze oven weer in oorspronkelijke staat "bakklaar" te maken.

## Streekmuseum

### Prijsvraag

De vorige puzzel leverde slechts één reactie op. In het artikel werd gesproken over inmaken (wecken) en gevraagd naar een spreekwoord dat hiermee te maken heeft. Zjóf Pittie kwam met het gezegde: " 't léste van SCG hèt de Loe-Boys iéngemak". Dit was echter niet het spreekwoord dat wij in gedachten hadden. Een niet veel gebruikt Gronsvelds gezegde luidt: "Dè ès zoe mäoger, dè dèit zich e zuver hömp aon ién 'n iénmäoksgläos". Omdat het door Zjóf ingezonden spreekwoord ook correct is, is de beloofde pruimenvlaai intussen al bij hem bezorgd.

### Nieuwe opgave

De nieuwe prijsvraag wijkt af van de vorige. Vul in het diagram de dialectnaam in van de zes getoonde voorwerpen. Bij een juiste invulling ontstaat in de grijze vakjes een woord. Lever dat woord in bij Frans van de Weerd, Rijksweg 153a 6247 AD Gronsveld of mail de oplossing naar [fransvandeweerd@home.nl](mailto:fransvandeweerd@home.nl). Onder de juiste inzenders wordt een poster verloot met daarop de liedjes van de Groete Broonk (kunt u al oefenen voor volgend jaar).

### Sectie Streekmuseum

1.



4.



2.



5.



3.



6.



1.



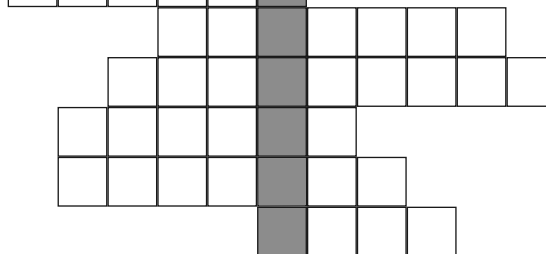
2.

3.

4.

5.

6.



## Bertien Halders



*“Nous nous reverrons  
dans la Patrie”*

Zoals we in Grueles, jaargang 20 nummer 3 hebben kunnen lezen, hadden Louïke Halders en Nêt Goessen vier dochters en drie zonen. De tweede dochter, Bertien, werd kloosterzuster en over haar gaat het volgende verhaal. De jongste dochter, Liza, is mijn moeder.

Bertien werd op 4 augustus 1909 geboren te Gronsveld in het huis Rijksweg 97, thans bewoond door Bert van de Weerd. In 1920 ruilde het gezin Halders hun huis met dat van de burens, Nikkela Goessen en Miensje Berghmans, en ging wonen op Rijksweg 99, thans bewoond door mijn moeder en mij. Bertien ging in Gronsveld naar de lagere school, waarna ze in Maastricht de huishoudschool doorliep. Hierna ging ze 'dene' (werken) bij mevrouw Witters, pal naast het klooster van De Zusters Onder De Bogen te Maastricht. Vermoedelijk door het veelvuldig contact met de zusters, werd haar belangstelling voor het kloosterleven gewekt. Toen ze 19 was, wilde ze al intreden maar haar vader verbood het haar. Hij vond haar te jong om zo een grote stap te maken; ze moest eerst zeker weten dat ze dit wilde. Op haar 21e was ze nog altijd overtuigd van haar keuze voor het kloosterleven en kon haar vader haar niet meer tegenhouden. Ze trad in bij de Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria. In Maastricht hadden die een klooster aan de Capucijnengang. Zij koos vol overtuiging voor deze orde, want ze wilde naar de missie, en daar had deze orde haar werkterrein. Na haar intrede ging ze, zoals in

## *Kên d'r hön nog*



1914. Nêt met rechts Leonie, links Bertien en in het midden Leo

iedere kloosterorde gebruikelijk, eerst enkele jaren in noviciaat, om te leren wonen en werken in een kloostergemeenschap.

Op 17 september 1937 deed ze haar 'Eeuwige Professie', het afleggen van de kloosterbelofte: een eeuwige trouw aan haar bestemming. De religieuzen zien dit als een huwelijk met Christus en de zusters dragen van die dag af ook een zilveren trouwring.

De 'Eeuwige Professie' vond plaats in het klooster van haar Orde in Gooreind, Wuustwezel, aan de grote weg van Antwerpen naar Breda. Het kloostergebouw bestaat nog, de laatste zusters hebben het twee jaar geleden verlaten. Het zal omgebouwd worden tot een opvanghuis/ bejaardentehuis. Het klooster was, zoals we het nu noemen, self-supporting. Er was een groentetuin met een serre, boomgaarden, en een boerderij met kippen, koeien, varkens, etc. Doordat de zusters alles zelf hadden, konden ze altijd een goed gastmaal aan bezoekers aanbieden. Dit ligt verankerd in hun traditie. Als ik met mijn moeder bij de zusters op bezoek ging, was het eerste wat ze vroegen of we al gegeten hadden, en of we bleven eten.

Mijn moeder weet zich te herinneren dat ze met haar ouders een paar keer bij tante Bertien op bezoek is geweest. Ze verbleven er meestal meerdere dagen. Dit was vrijwel altijd in de week van 15 augustus, Maria Hemelvaart. Dit was een feestdag, zeker voor deze orde die naar Maria genoemd is. Op het menu stond dan altijd overheerlijke vis, die in de jaren '30 in onze streken niet te krijgen was. Mijn moeder en oma konden in het klooster blijven slapen, opa moest naar een pension tegenover het klooster. Tante Bertien ging tijdens haar noviciaat ook een tijd naar het klooster in Borsbeek, onder Antwerpen, waar ze haar akte voor kleuterleidster haalde. Op 22 oktober 1937 ging haar droom in vervulling: ze ging naar de missie in Congo, toen nog een Belgische kolonie. Heel haar familie en naaste kennissen gingen haar



1931. Kinderen Halders-Goessen  
V.l.n.r. Leo, Leonie, Bertien, Zjeng, Jeanette en Liza

'ad'die' zeggen op de kade in Antwerpen. Voor tante Bertien en haar ouders was dit werkelijk een ad'die (à Dieu - tot bij God), ze zouden elkaar nooit meer weerzien. De zusters vierden het afscheid uiteraard met een Heilige Mis en een reisgebed in hun kapel. Bij het verlaten van de kapel zongen de zusters altijd een afscheidslied, waarvan het refrein luidde:

*Adieu mes soeurs  
Adieu pour cette vie  
Nous nous reverrons dans la patrie*

*Vaarwel mijn zusters  
Vaarwel voor dit leven  
We zullen elkaar terug zien in het vaderland  
(de hemel).*

Klokslag 12.00 uur zette de boot zich in beweging en ging Bertien op reis naar het verre, vreemde Congo. Dinsdag 9 november om 21.30 uur voer ze de Congorivier op, waarna ze een dag later bij Boma (100 km stroomopwaarts) aan land ging. Van hieruit ging Bertien naar Leopoldsburg (het huidige Kinshasa). Hier verbleef ze 2 jaar, waarna ze op 16 mei 1939 doorreisde naar Basoko, in het noorden van het land. In Basoko bracht ze haar langste tijd in Congo door. Haar akte als kleuterleidster kwam nu goed van pas. In haar eentje gaf ze les op een bewaarschool, maar tegelijkertijd ook aan de 1e en 2e klas van de lagere school. De meisjes die al konden lezen en schrijven, liet ze regelmatig op de jongste letten, zodat zij zich kon bezighouden met de grotere. Voor de twaalf- en dertienjarigen had het klooster een internaat,



## *Kên d'r hön nog*

waar tante Bertien ook de leiding over had; geen tijd dus om zich te vervelen. Begin jaren '60 kreeg ze bezoek van haar buurjongen uit Gronsveld, pater Toussaint Goessens, voor haar een onvergetelijke ontmoeting. Pater Toussaint, lid van de congregatie van Paters van Mill Hill, was in die tijd ook missionaris in Congo en werkzaam als inspecteur van het onderwijs. Hij reisde het land door, meestal per scooter. Toen hij bij Bertien in de buurt was, heeft hij haar vanzelfsprekend bezocht. Als tastbare herinnering heeft hij een heel rolletje foto's van tante Bertien en haar omgeving (en van hun tweeën) gemaakt. Vlak hierna zou hij op verlof naar Europa gaan en hij beloofde tante Bertien haar familie de foto's te geven. Eindelijk hadden ze, behalve haar brieven, iets concreets en konden ze zien hoe Bertien er nu uitzag. Toen de foto's ontwikkeld waren, bleek het hele rolletje mislukt te zijn.

Langzaam begint het in Congo te rommelen, men wil zelfstandig worden, onafhankelijk van België. Ter gelegenheid van Pasen 1960 schrijft ze noonk Zjeng hier het volgende over: "Volgens 't laatste bericht zal 30 Juni de bewuste dag van de onafhankelijkheid zijn, maar hoe of dit begrepen moet worden is een raadsel. Allen denken dat niemand meer hoeft te werken, alles valt uit de lucht en de Congo verandert in een sprookjesland ... het nieuws van de dag is stelen en plunderen."

Bertien bleef haar werk doen totdat in 1965



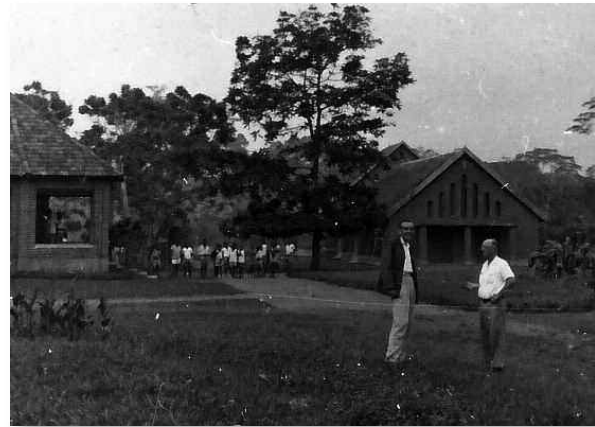
*22 oktober 1937. Nêt, Bertien, Loûke bij het vertrek van Bertien naar Congo*

nieuwe ongeregelheden uitbraken. Was het oorspronkelijk in haar omgeving betrekkelijk rustig, na verloop van tijd verspreidden de onlusten zich over het hele land. Alle buitenlandse werknemers moesten door inheemsen vervangen worden, zo ook bij haar op school,

met alle gevolgen van dien voor haar, de Congregatie en ook pater Toussaint Goessens. Bij de ongeregelheden vielen in haar klooster geen doden of gewonden. Wel werden de zusters onder druk gezet en vernederd. Zo moesten ze bijvoorbeeld onder dreiging van geweren voor de soldaten halfnaakt rondjes in de buitenlucht



22 oktober 1937.  
*Bertien vertrekt per boot naar Congo*



± 1965. *Pater Toussaint op bezoek in Congo*

lopen. Het ergste vond ze nog dat deze soldaten jongens waren die zij had leren lezen en schrijven en die zij het geloof had bijgebracht. Haar leerlingen van eertijds keerden zich nu tegen haar. Tot de kloostergemeenschap behoorde ook zuster José Belet, de enige nu nog levende religieuze die met tante Bertien in Congo heeft gewerkt. In die tijd was zij een jonge, mooie vrouw. Haar medezusters wisten dat zij een prooi voor de soldaten zou zijn. Ze hebben haar een hele tijd verborgen moeten houden. Dit heeft haar zo aangegrepen, dat ze nu nog niet over deze periode kan spreken. Voor de familie van tante Bertien was dit ook een zeer moeilijke periode. Men vernam wel iets uit de krant, via de radio of via schaarse televisie-uitzendingen, maar wat er precies gebeurde, was onbekend. Ik herinner me nog



## *Kên d'r hön nog*



*1966. De harmonie brengt een serenade bij de terugkomst van Bertien in Gronsveld*

dat we regelmatig met moeder naar de zusters aan de Capucijnengang in Maastricht gingen om nieuws te verkrijgen. We zaten daar dan vaak uren maar kwamen zonder nieuws terug. De zusters bleken ook niet op de hoogte van de actuele toestand. Telefoonverbindingen waren er nauwelijks en de postbezorging was een puinhoop. Het enige contact dat de zusters in Maastricht hadden, verliep via de hoofdzetel in Brussel. Passagierslijsten kende men nog niet. Wanneer er een vliegtuig uit Congo onderweg was, kregen ze in Brussel een telefoontje van vliegveld Zaventem. Twee zusters haastten zich



*V.l.n.r. Bertien Goessen (Van de Weerd), ?, Burgemeester Emile Smeets, Nikkela Goessen, Frans Bernards, Tilla Theunissen (Halders), Nelke Halders, Leonie Halders (Pinckaers), Bertien, Liza Halders (Bernards), Baltus Pinckaers, Zjêf Bernards, Lewie Bernards, Louis van Caldenborgh*

dan naar het vliegveld om onder aan de vliegtuigtrap te kijken of er een medezuster uitstapte. Eens kregen ze van twee terugkerende paters te horen dat twee zusters van hun orde waren doodgeschoten. Weken heeft het geduurd voor bekend was wie dat waren. De stad Kisangani wordt in tweeën gedeeld door de Congorivier. Op één oever stond een groot klooster waarin alleen maar Europese zusters



*1969. Kinderen Halders-Goessen*

*V.l.n.r. Leo, Leonie, Bertien, Jeanette, Zjeng. Zittend Liza*

## *Kên d'r hön nog*



*21 augustus 1987. Viering 50-jarige Professie in de kloosterkerk te Mechelen*

woonden. Op de andere oever lag een kleine dependance met Congolese zusters en hiervan bleken er twee vermoord. Uiteindelijk is tante Bertien naar het zuiden van Congo moeten vluchten, naar de provincie Katanga, waar de Belgen nog de orde konden handhaven. Van daaruit is ze in 1966 naar Europa teruggekeerd. Bij haar terugkeer in Gronsveld, de eerste keer sinds haar vertrek in 1937, was haar ouderlijk huis door de jonkheid versierd. Haar buurmeisje Marlou Goessens droeg een gedicht voor, waarna Bertien door Marie-Jose Lebens en Gerrie van Caldenborgh een cadeau kreeg

aangeboden. Burgemeester Smeets en deken Hoogers spraken lovende woorden, waarna de harmonie haar een serenade bracht.

Na haar terugkomst ging ze eerst naar het klooster in Brugge, waarna ze in 1969 naar Mechelen verhuisde. Ze is nog twee keer op reis geweest, in 1969 naar Lourdes en in 1971 naar Rome. Ook in Mechelen kon ze niet stilzitten. Samen met zuster Claire en zuster Andrea ging ze zich inzetten voor thuislozen en probleemjongeren. Zuster Claire hield zich bezig met de thuislozen en Zuster Andrea met de jeugd.



1986. Bertien met de kinderen van Jo Bernards: Johan, Jolanda, Maurice

Tante Bertien hield zich bezig met de opvang van hulpzoekende mensen, de inkoop, de telefoon en de administratie. Als zuster Claire en zuster Andrea op het eind van de dag thuiskwamen, lagen er twee stapels briefjes, waarop precies vermeld stond wie er voor hen geweest waren, wie er gebeld had en met wie ze contact moesten opnemen.

Op 21 augustus 1982 vierde tante Bertien in Mechelen, samen met de hele familie, vrienden en bekenden haar 50-jarig kloosterjubiläum. De plechtige dankmis werd gecelebreerd door onder andere pater Toussaint Goessens.

Op 3 maart 1987 stierf plotseling zuster Andrea. Tante Bertien wist toen al dat zij ernstig ziek was en niet meer lang te leven had. Ze heeft daarom samen met zuster Claire gezorgd dat voor diegenen die ze onder hun hoede hadden, de verzorging geregeld was.

De zusters zijn teruggekeerd naar het klooster in Gooreind. Hier heeft Tante Bertien nog enige tijd gestreden tegen haar ziekte, maar alle goede verzorging en chemokuren mochten niet baten.

Op 25 november 1988 is ze in haar slaap teruggekeerd naar haar Heer in "La Patrie". We hebben haar na een afscheidsdienst, wederom gecelebreerd door pater Toussaint Goessens, te ruste gelegd bij haar medezusters in Gooreind.

Met dank aan Zuster Claire voor de vele informatie.

*Frans Bernards*